

„Isten áldja a tisztos ipart!” A Miskolci Katolikus Legényegylet története (1933–1946)*

MAROZSÁN Zsolt

„Gott segne die ehrbare Gewerbe!“ Der Miskolcer Katholische Gesellenverein (1933–1946)

Der Gesellenverein als lokaler Verband der handwerklichen und gewerbetreibenden Jugend, den es zwischen 1933 und 1946 in Miskolc gab, leistete nach der Idee von Adolf Kolping in der Vorbereitung auf das religiöse, berufliche, familiäre und gesellschaftliche Leben der "Junggesellen" wichtige Arbeit. Wegen der politischen Veränderungen durfte er seine Arbeit nicht fortsetzen, aber nach der Neugründung, fast 45 Jahre später, verbreitet er auch heute noch die Grundsätze der Kolping-Lehren, um mit seinen Mitgliedern die Menschen mit den christlichen Werten bekannt zu machen und sie so zu Taten anzuspornen.

Adolf Kolping startete 1849 als Kölner Domvikar seine Bewegung. Er war davon überzeugt, dass die sozialen Probleme nur durch eine Rückbesinnung auf die christlichen Prinzipien gemindert und gelöst werden konnten. Laut seinem Ziel soll der christliche Glaube lebensnah und mutig im praktischen Leben eingesetzt werden. Für die Funktion der katholischen Gesellenvereine waren die von Kolping formulierten Grundsätze in allen Verbänden gleich und verbindlich. Die Vereine funktionierten wie Familien, insbesondere Gesellen von Handwerkern und Gewerbetreibenden waren Mitglieder. Das Ziel war die gemeinsame Unterhaltung und Erholung, aber vor allem eine organisierte, schulische Lehre, die aus aufklärenden Vorträgen bestand, sowie die Vorbereitung auf das Erwachsenenleben.

Der Miskolcer Gesellenverein wurde relativ spät, erst am 1. Oktober 1933, gegründet. Als sein Gründer wird der Mindszenter Katechet István Sivák betrachtet, der im September 1931 aus Törökszentmiklós in die Miskolcer Mindszenti Pfarrei kam. Sein Programm basierte auf drei Grundideen: auf der Arbeit, die keine Bequemlichkeit kennt, auf der Familie, die heilig ist und von jedermann Respekt verlangt, und auf der katholischen Solidarität, die ihre Brüder mit Arbeit unterstützt. Der Gesellenverein konnte zu Beginn mit Hilfe von nicht berufsmäßigen Vorträgen in einem vorübergehenden Zuhause die Aufmerksamkeit der Bewohner der Stadt Miskolc auf sich ziehen. Jährlich organisierte der Verein Veranstaltungen mit Musik und Tanz und Theateraufführungen. Ende der 1930er Jahre trat eine Überbewertung des christlich-nationalen Gedankens auch im geistigen Leben des Gesellenvereins auf und eine Intoleranz an anderen Ansichten konnte beobachtet werden. Unvergessliche Erlebnisse im Leben des Gesellenvereins waren die Familienausflüge. In fast allen Sommermonaten wurden solche Programme organisiert. Die Umgebung von Miskolc, das heißt die Nähe des Bükk-Gebirges, bot ihnen die Bühne für diese Art der Unterhaltung und damit eine ausgezeichnete Erholung nach den arbeitsreichen Tagen. Während des Zweiten Weltkrieges stockten die Tätigkeiten der Gesellenvereine, aber danach fingen die verschiedenen katholischen, ungarischen Jugendbewegungen mit großem Eifer neu an. Im Miskolcer Katholischen Gesellenverein starteten die Programme aufs Neue, auf den Seiten seines Kassenbuches wurden neue Posten aufgeführt, aber in fast allen Bereichen des Lebens kündigten sich spürbare Veränderungen an, die zeigten, dass dies eine andere Zeit war. Der Verein durfte nur weiter funktionieren unter den Einschränkungen, die auch für alle anderen Verbände galten. Im Jahr 1946 erreichte dann das Schicksal der Auflösung auch den Miskolcer Katholischen Gesellenverein.

* A tanulmány az *Egyháztörténeti Szemle* 14. (2013)/1. számában (pp. 76–97.) megjelent „A Miskolci Katolikus Legényegylet (1933–1946)” c. írás (www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/marozsan-legendyegylet.htm) szövegében és illusztrációkkal kibővített változata.

In Ungarn unterlagen 1989/90 die Gesellschaft und Wirtschaft im Zuge der politischen Veränderungen einem tiefgreifenden Wandel. Durch die segenbringende Arbeit der Gesellenvereine und der Leute, die sich dem Gedanken Kolpings verpflichtet hatten, wurden die Vereine und Familien neu gegründet. Eine der wichtigsten Aufgaben der neubelebten Kolping-Bewegung ist es, dass mit ihren Mitgliedern den Menschen ein tiefes Verständnis für die christlichen Werte zu vermitteln und sie so zum Handeln zu bewegen.

Der Kolping-Verband „Diósgyőri Kolping Család Egyesület“ wurde in Miskolc am 29. Januar 1991 als erster gegründet. Im folgte 1992 die Gründung des Verbandes „Miskolc Mindszenti Kolping Család“. Im Augenblick gibt es vier Kolpingsfamilien in der Stadt. Außer den zwei oben genannten sind noch die Verbände „Selyemréti Kolping Család Egyesület“ und „Szent Anna Kolping Család“ tätig.

Bevezető

Annak ellenére, hogy a 20. századi Miskolc történetében a különböző alapon szerveződött egyesületekről már számos, történeti kutatáson alapuló munka készült, és közel 200 olyan egyesületről van tudomásunk melyet az 1945 utáni időszakban kiépülő szocialista rendszer feloszlattott,¹ a Miskolci Katolikus Legényegylet története az, amelyről korábban nem született tudományos igényű feldolgozás. A miskolci legényegylet nem büszkélkedhet akkora hagyományokkal, mint a számára mintául szolgáló egri közösség, de a Miskolcon 1933-1946 között működött egylet a kézműves és iparos ifjúság helyi egyesületeként Adolf Kolping eszméjét követve a „legények” vallási, szakmai, családi és társadalmi életre felkészítésében jelentős munkát végzett. A világháborút követő politikai átalakulások következtében ugyan nem folytathatta munkáját, de közel 45 év után újjáalakulva ma is végzi a kolpingi tanok hirdette elveket, miszerint tagjaival egyre mélyebben megismertesse a keresztény értékeket, és ezáltal tettekre serkentse őket.

Kolping-mozgalom

Adolf Kolping mint fiatal kölni egyházmegyei katolikus pap 1849-ben indította el mozgalmát. A teológiai tanulmányai és pappá szentelése előtt iparosként a cipész szakmában dolgozó Kolping fiatal káplánként személyes küldetését abban ismerte fel, hogy a nyomasztó szociális problémák enyhítésének szentelje életét.² Mozgalma, a katolikus legényegylet megalapításával a fiatalokat ki akarta vezetni elszigeteltségükből, életük sikeres megoldásához kívánt segítséget nyújtani közös művelődés és önszervezés megszervezésével. Célja elkötelezett keresztények nevelése volt, akik képesek felelősen helytállni családi életükben, a hivatásukban és a társadalomban egyaránt. Meg volt győződve arról, hogy a társadalmi bajokat csak a keresztény elvekhez való visszatérés által lehet enyhíteni és megoldani. Szándéka szerint a kereszténységet életszerűen és bátran bele kell vinni a gyakorlati életbe, azaz a mindennapokba.

Adolf Kolping egy pásztorcsalád negyedik gyermekeként született, mely család nem élt különösen jó körülmények között. 1820-tól 1826-ig az elemi iskolai tanulmányait folytatta, majd szülei kívánságára három évig Kerpenben cipésznek tanult. A segédvizsga után 1829-től 1832-ig Sindorfban, Dürenben és Lecheichban dolgozott, mint cipézssegéd, majd egy akkor híres kölni cipézműhelybe került, ahol mestere felajánlotta, hogy házasodjon be a műhelyébe.³ Ő azonban inkább más segédi állás után nézett. Az Isten szolgálata inspirálta már akkor is, de hitéleti kiteljesedése még váratott magára. Kolping szomorú tapasztalatokat szerzett segédévei során. Elkeserítőnek találta saját és társai életkörülményeit. Valószínűleg ezek a körülmények okozták, hogy megbetegedett és 22 évesen fel kellett adnia hivatását. Két év múlva már gimnáziumba járt, hogy később egyetemre mehessen, mert pap szeretett volna lenni. Csupán három és fél évvel később, 1841. április 3-án le is érettségizett.

¹ Az egyesületekről bővebben: DOBROSSY 2007/b

² HOM HTD 95.81.1.

³ HOM HTD 95.81.1.

Később Münchenben, Bonnban majd a kölni Püspöki Kollégiumban tanult teológiát.⁴ Tanulmányainak költségeit annak a földbirtokosnak a lánya fedezte, akinél az apja pásztorkodott.

1845. április 13-án a kölni minorita templomban szentelték pappá, majd ezután káplán és hittantanár volt. A szegénységben, reménytelen életkörülmények között tengődő fiatal férfiak sorsa erősen emlékeztette saját korábbi életére. 1847 júniusában nevezték ki káplánná, illetve az 1846-ban Johann Gregor Breuer (1820–1897) által alapított helyi katolikus segédegylet második elöljárójává.⁵ Az egylet támogatást, lelki támaszt és tanulási lehetőséget biztosított tagjai számára, különösen a segédek képzése idején, amikor három évig távol kellett maradniuk szülővárosuktól. Kolping felismerte a segédegylet jelentőségét, a benne rejlő lehetőségeket, és elhatározta, hogy bővíti annak tevékenységét. Adolf Kolping 1849-ben káplánként visszaköltözött Kölnbe és május 6-án hét segéddel megalapította a Kölni Segédek Egyletét, melynek 1850. január 1-jén már 550 tagja volt. A kölni példát követve más városokban is egyre-másra alakultak az egyletek. 1850 őszén Kolping összeolvasztotta az elberfeldi, a kölni, valamint a düsseldorfi egyleteket és megszületett a Rajnai Segédegylet, amely 1851-től Katolikus Segédegylet néven vált ismertté. Ez lett a mai Kolpingwerk alapja.⁶

A legényegyletek általános jellemzői

A Katolikus Legényegyletek működésének Kolping által megfogalmazott alapelvei valamennyi egyesületben azonosak és kötelezőek voltak. Az egyletek családszerűen működtek, tagjaik elsősorban a kézműves és iparos segédek voltak. A cél a közös szórakozás, pihenés, de főként szervezett, iskolaszerű és felvilágosító előadásokból álló tanulás volt, valamint a felnőtt életre való felkészülés. A fiatalok számára Kolping négyes célt fogalmazott meg:

- legyenek igaz istenhívők;
- legyenek jó családapák, családayók, mert a család a társadalom lelki megújulásának alapja;
- váljanak szakmájuk igazi mestereivé, akik tanultak, műveltek, és készek az állandó önképzésre – szeressék és becsülettel végezzék munkájukat;
- váljanak a kereszténység talaján álló igazi polgárokká, szerezzenek polgári erényeket, amelyek a hazához, a néphez és az egyházhoz kötik őket.

Kolping egészen röviden fejezte ki az egylet törekvéseit az egyesületnek abban az általánosan ismert négyes jelszavában, mely a közösségi termekben rendszerint falra vagy oszlopra függesztett pajzsokon volt olvasható:

- Vallás és erény
- Munka és szorgalom
- Egység és szeretet
- Vidámság és tréfa

E jelszavak a tagokat azon erényekre figyelmeztették, melyekre törekedniük kellett, ha a legényegyleti szövetségnek cselekvő, aktív tagjai akartak lenni.

A Kolping-mozgalom Magyarországon

Kolping 1856 májusában látogatott Magyarországra, ahol elgondolásait lelkesedéssel fogadták. Még abban az évben megalakult a fővárosi egyesület. Az első világháborúig Kolping mozgalma folyamatosan terjedt, és az egyesületek száma 80 fölé emelkedett az akkori magyar királyság területén.⁷ Egyleteiben foglalkoztak szakmai továbbképzéssel, betegsegélyező szervezeteket hoztak létre, valamint tartalmas szabadidős programokat szerveztek. Az egyesületi életet a keresztény hit hatotta át, tagjai számára ez volt a döntő összetartó erő.

⁴ RUSCHEK 1887. 14.

⁵ HOM HTD 95.81.1.

⁶ RUSCHEK 1887. 19.

⁷ Az első magyarországi egyletek Pozsonyban, Egerben, Nagyszombatban, Sopronban, Temesváron alakultak.

A szakma szerint szerveződő hazai ifjúsági mozgalmak közül a legnagyobb múltra a katolikus legényegyletek tekintettek vissza. Ezek voltak azok, melyek a 19. század második felétől a legnagyobb tömegeket tudták megmozgatni és hatást gyakorolni a keresztény ifjúság életére.

Magyarországon az első világháború és a Monarchia felbomlása után 1922-ben alapították meg 58 egyesülettel a katolikus legényegyletek önálló nemzeti szövetségét⁸, mely a városi, iparos és kereskedő szférában dolgozó, még nem önálló iparos fiatalokat tömörítette. Valahol középúton állt a szakszervezet, a szakmai és gazdasági érdekvédelem, valamint a hitbuzgalmi, vallás-erkölcsi mozgalmak között. A Kolping-mozgalom ez után élte virágkorát egészen a második világháború végéig. 1933-ban már 162 egyesület létezett, 1946-ban pedig több mint 200 helyi egyesületről számoltak be a források. Tevékenységük fontos szociális és pedagógiai feladatokra irányult. Szakmai tanfolyamok, iparos versenyek és kiállítások, házasságra felkészítő előadások, kulturális rendezvények, vallásos nevelés és világnézeti oktatás voltak az elérendő cél érdekében folytatott programok. 1926 óta leányok részére működött a „Napsugár-Lányok” elnevezésű testvérszervezet is.⁹

A legényegyletek életében változást hozott az Actio Catholica (AC)¹⁰ megszervezése, majd a hivatásrendi mozgalmak megjelenése. 1936-ban az AC funkcióit átvette a *Katolikus Ifjúság Munkások Országos Egyesülete* (KIOE), amelynek működését az AC ifjúsági tagozatának ellenőrzése alá rendelték. A KIOE hivatása az volt, hogy a munkásság körében képviselje az egyház által hirdetett értékeket. 17-25 éveseket vettek tagjaik közé, helyi szervezeteiket lelkesítő irányította, de választott ifjúsági titkáruk is volt, egyházi oldalról pedig támogatást kaptak a jezsuitáktól. Vallás-erkölcsi nevelés mellett tanoncokat közvetítettek, és több tanoncotthon szerveztek a kallódó fiatalok segítésére, ahol a vidékről Budapestre érkező fiatalok lakhattak, amíg a szakmájukat kitanulták. Ezekben az otthonokban komoly lelki nevelés is folyt. A KIOE szervezési elve nagyjából követte a többi hivatásrendi ifjúsági mozgalomét. Ennek lényege, hogy különböző intenzitású és intervallumú tanfolyamokon a tagság soraiból, tehát a munkásifjak közül neveltek ki saját vezető réteget, a katolikus papság közvetlen irányításával és felügyelete alatt. A csoportokban először egy elit-magot, ún. „úttörőkört” szerveztek, amelynek a feladata részint a lelki-erkölcsi vezetés, részint a gyakorlati szervezés volt. Az úttörők plébániáról plébániára járva alakították meg a csoportokat, tehát azoknak az alapja is az egyházközség lett. A szervezőmunka során Miskolcra is eljutottak, ahová abban az időszakban érkezett új plébános a Mindszenti plébániára.

Új egyesület alakul Miskolcon

A miskolci legényegylet viszonylag későn, csak 1933. október 1-jén alakult meg. Alapítójának Sivák István Mindszenti hitoktató tekinthető, aki 1931 szeptemberében érkezett Törökszentmiklósról a miskolc-Mindszenti plébániára.¹¹ Sivák korábbi állomáshelyén is szervezett legényegyletet, mely feladat itt is rá várt. Munkájának gyümölcse az 1933-as évben érett be, amikor is Miskolc katolikus társadalmának egyik régi kívánsága teljesült. Az egyesület október 1-én tartotta alakuló közgyűlését a Kosuth utcai katolikus elemi iskolában. „Az alakuló közgyűlést nagy érdeklődés előzte meg a város katolikus ifjúsága körében”¹², és azon 32 tagot és 28 pártoló tagot avattak fel.¹³ Jelszava az eredeti

⁸ MNL BAZML IV. 1925/b. 35. dob. 8.

⁹ RÉVÉSZ 1943. 37.

¹⁰ AC, az Actio Catholica (magyarul Katolikus Akció) a római katolikus egyház kiemelkedően fontos lelkesítő mozgalma volt az első világháború és a második vatikáni zsinat közötti időszakban. XI. Piusz pápa (1922–1939) buzdítására a világ számos országában létrehozták e mozgalmat azzal a céllal, hogy a világi híveket jobban bevonják az egyház életébe és munkájába. Tevékenységi köre mindazt magában foglalta, amire az egyház apostoli küldetése szolt. Ennyiben különbözött a társulatoktól és egyesületektől, melyek csak egy-egy konkrét területen tevékenykedtek. Magyarországon a püspöki kar alapította 1932-ben, hivatalosan egészen az 1990-es rendszerváltásig fennmaradt.

¹¹ RÉVÉSZ 1943. 6.

¹² *Felsőmagyarország* 1933. okt. 3.

¹³ RÉVÉSZ 1943. 37.

kolpingi jelmondatnak megfelelően „Isten áldja a tisztos ipart!” lett. A legényegylet az akkor felépült Katolikus Kultúrházban kapott hajlékot, tehát még azokkal a nehézségekkel sem kellett megküzdenie, melyek a hasonló egyesületek életét az elindulásakor kísérték más városokban.

Kutatásunk során megtaláltuk az egylet alakuló közgyűlésén készült jegyzőkönyvet, melyet itt szöveghűen közlünk:

Jegyzőkönyv¹⁴

Felvétel Miskolcon 1933 évi október hó 1-én a „Miskolci Katolikus Legényegylet” alakuló gyűléséről.

Jelenvoltak: Kronberger József apátkanonok, plébános, Dr. Andrassy Kálmán helyettes üzletigazgató, egyházközségi főgondnok, Hollós István nyug. pénzügyi igazgató, Gross Adolf prépostkanonok, Czier Ignác a Miskolci Egyesült Iparosok Nemzeti Szövetségének alelnöke, Kovács Lajos ipartestületi főjegyző, Cselényi József a miskolci Egyesült Iparosok Nemzeti Szövetségének titkára, az alakuló egyesületnek 31 rendes tagja, ezek:

Ádám János kereskedősegéd, Belley Béla kereskedősegéd, Bodnár Péter cipőfelsőrész készítő, Borsodi Nándor szabósegéd, Ferenczy Sándor műszerész segéd, Fánya József géplakatos segéd, Haskó Ferenc kereskedősegéd, Karabinszky Géza kereskedősegéd, Karabinszky Sándor kárpitósegéd, Karlaky Kálmán villanyszerelő, Karvaly Ferenc hölgyfodrász, Keresztény Sándor kereskedősegéd, Kincs István kereskedősegéd, Kovács Károly kereskedősegéd, Korcsmáros László szűcssegéd, Korcsmáros Olivér kereskedősegéd, Kovács Ferenc kereskedősegéd, Kozák Ferenc kereskedősegéd, Radóczy József asztalos segéd, Rengő Zoltán műszerész, Szopkó Jenő kereskedősegéd, Tóth Kálmán fodrászsegéd, Szabó Antal kereskedősegéd, Valascsek Zoltán asztalos segéd, Várkonyi Mihály kereskedősegéd, Vámos István órás, Velter József kereskedősegéd, Virosztkó Ferenc kereskedősegéd, Zamborszky László kereskedősegéd, Zamborszky József szabósegéd és Fázold Sándor borbélysegéd és 28 pártoló tag.

Elnöklő, Kronberger József apátkanonok plébános a gyűlés jegyzőkönyvének vezetésével megbízza Sivák István hitoktatót, a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Dr. Soltész János ügyvédet és Szabó János szabómestert.

A gyűlést Kronberger József apátkanonok plébános A Magyar Hiszekegy imádsággal nyitja meg. Üdvözi a megjelenteket és a buzgó lelkipásztor szerető szavaival buzdítja az ifjakat a jobb jövőért való küzdelemre, vallásos gondolkodásra és hazafias cselekvésre, biztosítja a bátor ifjakat, a saját és az egyházközség jóakarataról és szeretetéről.

Az elnök megbízza Sivák István hitoktatót, hogy olvassa föl a m. Kir. Belügyminisztériumnak 141.609/1933 B.M. 8/a sz. a magyarországi katolikus legényegyletek számára jóváhagyott alapszabályokat, mely alapszabályokat a tagok egyhangúlag elfogadják.

Kronberger József apátkanonok plébános kimondja a határozatot: „A Miskolci Katolikus Legényegylet”-et az alapszabályok elfogadása alapján megalakultnak mondom ki.”

Bejelenti az elnök, hogy az alapszabályok 28-ik §-a értelmében az egylet fővédője az egyházmegye mindenkor Főpásztora, tehát jelenleg Nagyméltóságú és Főtisztelendő Szmrecsányi Lajos Dr. egri érsek Úr V.B.T.T. pápai trónálló.

Az alapszabályok 29-ik §-a értelmében az egyesület felkéri Kronberger József apátkanonok plébánost, hogy vállalja el az egylet elnöki tisztét, Kronberger József apátkanonok, plébános az elnöki tisztet elfogadja.

A II. elnöki tisztséget érseki kinevezés folytán Sivák István hitoktató tölti be.

Az egyhangú választással az egyesület a következőképp alakítja meg tisztikarát: alelnök Cselényi József a Miskolci Asztalosok Bútorosok Szövetkezetének üzletvezetője, pénztáros Reiter Mátyás a Skody testvérek kereskedő üzletének üzletvezetője, jegyző Belley Béla kereskedősegéd, háznagy Szendrey Lajos cipésmester, könyvtáros Fánya József géplakatos segéd lett.

Titkos szavazás útján az egylet dékánja Kovács Károly kereskedősegéd, II. dékán pedig Várkonyi Mihály kereskedősegéd lett.

Választmányi tagokul: Czier Ignác cipésmester, Belley Gyula sekrestyés, Ádám János kereskedősegéd, Hankó Ferenc kereskedősegéd, Korcsmáros László szűcssegéd, Kozák Ferenc kereskedősegéd és Vámos István órássegéd választott meg.

Pénztári ellenőr Adamcsik György asztalosmester.

¹⁴ MNL BAZML IV. 1925/b. 35. dob. 8.

Számvizsgáló bizottság tagjai Blázsini Mihály szabómester, Dudinszky Imre szabómester, Kovács Gábor kőfaragó mester, Lefler Béla vendéglős, Standhaft József nyomdatulajdonos és Szabó János szabómester.

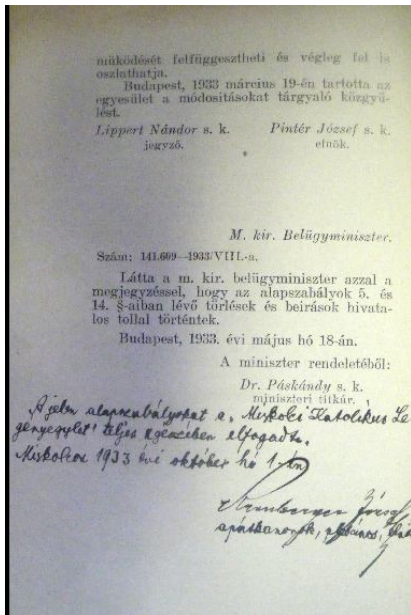
Az egyesület a rendes tagsági díjat havi 30 fillérben, a pártoló tagsági díjat évi 4 pengőben állapítja meg.

A megválasztott tisztikar köszönetét az egyesületnek Cselényi József alelnök tolmácsolja.

Indítványok hiányában az elnök a gyűlést bezárja.

Hitelesítette: Dr. Soltész János ügyvéd, Szabó János szabómester.

Miskolc, 1933. október 1.

Az alakuló ülés jegyzőkönyvéről másolat 1933. október 16-i keltezéssel készült, melyet az illetékes bíróságra eljuttattak az érdekeltek. A minden egyesület számára kötelező központi alapszabályokat¹⁵ a miskolci egyesület is teljes egészében elfogadta. Mindez a nyomtatott alapszabály utolsó oldalára is bekerült megjegyzésként, Kronberger József aláírásával. Halmay Béla, Miskolc törvényhatósági jogú város polgármestere 1933. október 19-i határozatával tudomásul vette a Miskolci Katolikus Legényegylet, mint az országos Központi Katolikus Legényegylet fiók-egyesületének megalakulását a m. Kir. Belügyminiszter 77000/1922 B.M. VII. számú rendeletének alapján. Mindezekről az egyesület elnökét és a helyi rendőrség kapitányi hivatalát is értesítette. Tehát az egyesület indulása és működése elől minden akadály elhárult.

1. A legényegylet alapszabálya Kronberger József hitelesítő aláírásával. MNL BAZML IV. 1925/b. 35. dob./8.

A legényegylet 1933. november 26-án a Mindszenti templomban tartotta első tagavató ünnepélyét, melyet nagy érdeklődés kísérte. Az avatáson vitéz Subik Károly preláthus-kanonok, egyházmegyei elnök, Kronberger József apát-kanonok, Pintér József pápai kamarás voltak az ünnepség szónokai. Vitéz Subik Károly a fogadalom letétele után és az egyesület jelvényének átadása közepette felavatta a tagokat.¹⁶ A nap délutánján rendezett legényegyleti gyűlésen Pintér József az Országos Katolikus Legényegyletek Szövetségének elnöke vázolta a legényegylet programját, mely három alapmotívumra épült: a munkára, mely nem ismer kényelmet; a családra, mely szent és mindenkitől tiszteletet követel; és a katolikus szolidaritásra, amely munkaalkalommal támogatja hittestvérét. Mindezek pedig jól mutatják az egyesület valódi célját.

A tagság ezután folyamatosan gyarapodott, munkájának gyümölcse beérni látszott, majd következő tagavatójukra 1934. június 17-én került sor, amikor 37 új tagot vettek fel maguk közé. Tagfelvétel minden évben történt, aminek következtében az egyesület létszáma folyamatosan nőtt.

Az alapszabály

A különböző egyesületek, illetve egyesületek működése az illetékes hatóság által elfogadott alapszabályhoz volt kötve, nem volt ez másként a Legényegylet esetében sem. 1908. szeptember 15-én az Országos Legényegylet elnöki értekezlete a legényegyletek számára közös alapszabályt fogadott el, ami 37 paragrafusból állt.¹⁷ A központi alapszabályt időről időre változtatták, a miskolci egyesület alakulásakor az 1933-ban elfogadott, legújabb forma volt érvényes.

¹⁵ A legényegyletek országos szervezetének elnöki értekezlete a magyarországi legényegyletek számára közös alapszabályt fogadott el 1908. szeptember 15-én.

¹⁶ Felsőmagyarország 1933. nov. 27.

¹⁷ SZÉCSKÓ 2010. 12.

Az alapszabály 4 fejezetre tagolódtott. Az 1. fejezet az egyesület céljával, szervezetével; a 2. a tagsággal; a 3. az egyesületi összejövetelekkel; a 4. fejezet pedig az egyesület vagyonkezelésével és az alapszabály-módosítás feltételeivel foglalkozott.

Az alapszabály szerint az egyesület szervei: a/ a védnökség; b/ az elnökség; c/ a közgyűlés; d/ a választmány; e/ a rendezőbizottság; f/ a tagok. A védnökség fővédnökből és védnökökből tevődött össze. Az elnökség tagjai: az elnök, a másodelnök és az alelnök. A választmány tagjai: elnök, másodelnök, alelnök, gondnok, titkár, jegyző, pénztáros, könyvtáros, két dékán, a rendes tagok sorából 2-5 tag, 20-40 tag a védnökök és a pártoló tagokból. A rendezőbizottság tagjai: az elnökség, két dékán, tisztségviselő rendezők, választott rendezők.

Az alapszabály rendelkezik a társaság általános életéről, a tagok jogairól, kötelezettségeiről, a tagokkal szemben alkalmazható esetleges retorzióról, a tagoktól elvárható magatartásformáról. Fontos szempont az egyesület gazdálkodása, a pénztár kérdése, valamint záró rendelkezéseiben részletezi az egyesület helyiségeiben űzhető tevékenységek körét.¹⁸

Tagság

A tagsággal kapcsolatos legteljesebb mértékű információkat a Miskolci Katolikus Legényegylet alapszabályából¹⁹ sikerült nyernünk, kiegészítve a levéltári iratokból leszűrhető személyes adatokkal. A legényegylet tagsága rendes és pártoló tagokból állt. Rendes tagnak felvehető volt minden 17. életévét betöltött, de a 26 éves kortól még el nem ért nőtlen iparossegéd, vagy szakképzett gyári munkás, aki valláserkölcsei és nemzeti szempontból kifogás alá nem esett. Indokolt esetben a belépő számára az egyesület elnöke korengedményt adhatott.

Pártoló tag minden nagykorú iparosmester vagy köztisztviselőben álló személy lehetett, akinek személye szintén tagságot kizáró kifogás alá nem esett. Pártoló tagok sorába léptek át azon rendes tagok is, akik házasságot kötöttek, vagy önálló műhelyt nyitottak és elérték 30. életévüket.

Tagságot kizáró ok volt az alapszabály passzusa szerint a külföldi állampolgárság, a törvényhozás által jogerősen elítélt státusz és más egyesületből szerencsejáték miatti kizárás. Rendes tagok aktív és passzív szavazati joggal rendelkeztek, és joguk volt az egyesület minden tanfolyamán, előadásán részt venni, az egyesület könyvtárát, folyóiratait használni. Mindezek mellett háromhavi rendes tagság után jogosultak voltak vándorkönyvre és a szövetség minden egyesületében a vándorokat megillető támogatásra, amely a céhes ipar hagyományából fakadóan az egyik legfontosabb kiváltság volt.

Kötelességük volt a katolikus magyar ifjakhoz illő élet, az alapszabályok megtartása, valamint a legényegylet életében történő tevékeny részvétel. A tagok az elnöknek, mint atyának tartoztak engedelmességgel és a legényegylet alapszabályai szerint más egyesületnek tagjai nem lehettek, főleg olyannak, mely célja saját egyesületükével ellentétes.²⁰ Fontos kötelesség volt a tagok számára a hétfői gyűléseken való megjelenés és az évenként négyszer megrendezendő szentáldozáson. Utóbbi igazolatlan elmulasztása a tagok közül való törlést vonta maga után.²¹ Szintén a kötelességek közé tartozott az egyesület által rendezett ünnepélyeken való részvétel, valamint az összetartozandóság külső jeleként az egyesület eszméi melletti hitvallás részeként a legényegyleti jelvény állandó viselése és a tagdíj pontos fizetése.²²

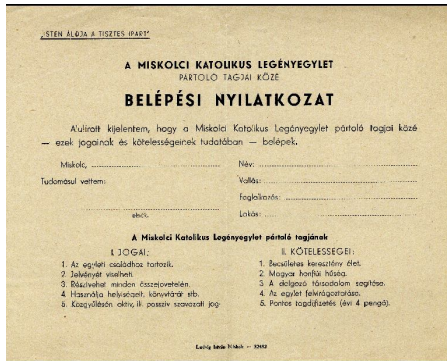
¹⁸ Az alapszabály szerint tilos volt a legényegylet helyiségeiben mindennemű kártya- és szerencsejáték űzése.

¹⁹ MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob. 9.

²⁰ Erre az alapszabályi passzusra a későbbiekben gyakran hivatkoztak. A legényegylet feloszlatása utáni politikai töltetű vitákban sok helyen megjelent, hogy a „*Katolikus Legényegylet már alapszabályai szerint is titkos társaság volt*”. Mindennek egyik legjobb példája a Szabad Magyarország 1947. január 31-i száma, melyben az egyesület egyik volt választmányi tagja nyilatkozott arról, hogy az egyesület tagjai elnyomás alatt éltek, és így nem ébredhettek „osztályöntudatra”, ami mutatja az akkori közhangulat szötte politikai felhangokat.

²¹ Az alapszabály 18. §-a szerint a húsvéti szentáldozás elmulasztása elegendő ok volt a törlésre.

²² Háromhavi tagdíj-hátralék esetén a tagdíjfizetés teljesítéséig a szavazati jogot felfüggesztették, valamint a tagtól minden támogatást megvontak.

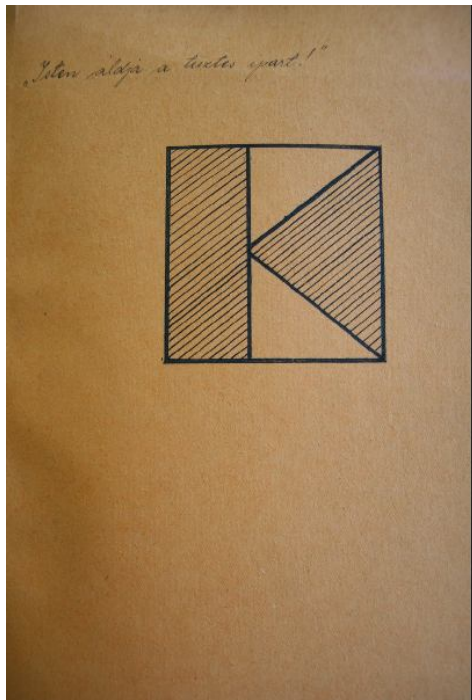

2. Belépési nyilatkozat.

MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob./9

A tagság összetétele

A legényegylet 1933. október 1-jei alakuló közgyűlésén készült jegyzőkönyv szerint az egyletnek 32 alapító tagja volt. Céljából fakadóan a fiatal, nőtlen iparos és kereskedő legényeket, szakképzett gyári munkásokat igyekezett kebelébe gyűjteni, akikből jó családapákat, tisztos iparosokat, vallásos honpolgárokat nevelve a magyar ipar fellendülését is elősegíthette. A legényegylet 1933. október 1-jei alakuló közgyűlésén készült jegyzőkönyv szerint az egyletnek 32 alapító tagja volt. Céljából fakadóan a fiatal, nőtlen iparos és kereskedő legényeket, szakképzett gyári munkásokat igyekezett kebelébe gyűjteni, akikből jó családapákat, tisztos iparosokat, vallásos honpolgárokat nevelve a magyar ipar fellendülését is elősegíthette.

3. Az egylet Törzskönyvének belső borítója a jelmonddal és szimbólummal.

MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob./9

Az első tagavatásnál 60 tagot avattak, akiknek száma 1933 végére 95-re, 1943-ra pedig 475 főre nőtt.²³ A pártoló tagok száma utóbbi évben elérte a 242 főt. A tagok összetételének statisztikai vizsgálata szerint a felavatott tagokból 10 év alatt 60 fő nősült meg, és vált ezáltal pártoló taggá, 26 tagból lett önálló iparos vagy kereskedő, míg 11-en töltöttek be önállósággal egyenértékű, vezető állást. A legényegylet 1941-től vezetett, 176 nevet tartalmazó törzskönyve további következtetések levonását is lehetővé teszi.²⁴ A „Törzskönyv” adatai alapján 32 különböző iparágához köthető tanoncot vagy segédet vettek fel az egylet tagjai közé, míg 1944 végére 35 szakmából szerzettek végzettséget vagy mesterségfokozatot a tagok. Ezek között volt fémiparos (esztergályos, lakatos), faiparos (ács, asztalos, kádár) és a ruházatkészítéshez köthető (szabó, cipész) szakma képviselője, de legnagyobb számban a mindennapi élet színtereire köthető mesterségek találhatók meg közöttük (pék, hentes és mészáros, borbély, fodrász, fűszeres, kereskedő). Megfigyelhető viszont a technikai vívmányok előretörésének következtében új szakmák képviselőinek jelenléte is (autófényező, autószerelő, műszerész, vízvezeték-szerelő).

A törzskönyvben ábécérendben 176 tag neve szerepel.²⁵ A könyv rovataiban szerepelnek a lakhelyre, foglalkozásra, vallásra, származásra, születési időre, jelentkezésre és felavatásra vonatkozó adatok, valamint, hogy mely személyek ajánlására vétetett fel az egylet tagjai közé a jelentkező.

²³ RÉVÉSZ 1943. 34.

Bár az alapszabály passzusa szerint a legényegylet fő alapelve, hogy katolikus vallásúak legyenek tagjai, de a miskolci egylet tagjai közé 1941-1944 között felvettek 6 görög katolikus vallású jelentkezőt is.²⁶ Érdekes lehet a származás alapján történő vizsgálat is, hiszen a jelentkezők nagy része nem miskolci származású volt. Az említett 176 főből csak 51 személy volt eredendően miskolci, 9 jelentkező esetében a szülőhely rovat nincs kitöltve, míg a maradék 116 tag az egykori Osztrák-Magyar Monarchia területéről származott. A 116 közül 13 személy volt, aki a trianoni béke után születő utódállamok valamely településén született²⁷, de tovább szűkítve a kört megállapítható, hogy közülük is csak ketten születtek az 1920-as békediktátum előtt, tehát még a Monarchia területén. Születési helyét tekintve található a könyvben olyan személy is, aki ugyan Miskolcon látta meg a napvilágot, de lakcíme alapján²⁸ menekült származása valószínűsíthető.

A legényegylet működése

Mint azt korábban leírtuk, a legényegyletek célja, hogy felkarolják az adott települések katolikus iparos ifjúságának szellemi életét, biztosítsák erkölcsi nevelésüket, bővítsék ismereteiket. A legényegylet megalakítását az a fiatalság kívánta, melyet nem keserített el az élet, amelyben még élt az Isten fogalma és Krisztus szeretete.

A legényegylet Miskolc város lakosainak figyelmét eleinte műkedvelő előadásaival vonta magára egy ideiglenes otthonban. Az otthont Stimm Lajos és Árva Pál tervei alapján építették, az egyház által 1931-ben vásárolt telken. A felépítendő otthon terve miatt már 1927-ben megemelték az egyházi adót, majd az egyházközség befolyó hátralékai is az otthon megteremtését szolgáló alap számlájára kerültek. Az építkezés költsége 42.259 pengőt, míg a legényegylet otthonául szolgáló, a telken álló épület tatarozása pedig 7.000 pengőt tett ki. Az otthon felépítésének költségeit Blazsejovszky Ferenc 20.000, és Zábrátszky György 4.000 pengős adománya fedezte. 8 év alatt készült el, nem az eredeti méretben, és nem is az eredeti terveknek megfelelően.

„Az új otthon életébe tartalmat is kell vinni. Ez egyfajta utat is jelent” – mondta Kronberger József annak ünnepélyes avatásakor.²⁹ Az egylet története egyfajta útként is felfogható, melynek első lépését a már említett Deák téri ideiglenes otthonban kezdte meg a legényegylet. Aztán 1939-ben nagyszabású székházakíót indítottak tárgysorsjáték kíséretében, mely országos méretűvé fejlődött. Az akció eredményeként 1940. május 19-én Viezer József apát elnökletével megtartották a sorsolást is, mely több mint ezer embernek hozott szerencsét. A befolyt összegekből 1940. augusztus 1-jén az egylet a Mindszenti Egyházközséggel együtt, osztatlan közös tulajdonként megvásárolta a Pénzügyi Központ Deák Ferenc utcai kétemeletes székházát. Még 1940-ben átköltözött a legényegylet az új székházba, mely 30 főt volt képes befogadni, ám hamarosan nagyszabású felújítás vette ott kezdetét. Annak végeztével Viezer József elnök 1941. december 28-án felavatta az első, a legényegylet által létesített miskolci tanoncotthont, mely onnan kezdve gróf Széchenyi István nevét viselte.

Az egylet működése itt három nagyobb tagozatra oszlott. A feltételeknek megfelelő rendes tagok munkáján kívül a pártoló tagok ún. *mesteregylete* az egylet irányításában vállalt fontos feladatokat. Mindezek mellett a közben már kibővített, 36 főt befogadni képes tanoncotthonuknak volt fontos szerepe, melyet kizárólagosan az iparban és kereskedelemben foglalkoztatottak vehettek

²⁴ MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob. 9.

²⁵ Összehasonlításképp ekkor az Egri Katolikus Legényegylet tagjainak száma 819 fő, míg ez a szám 1940-re 1235-re nőtt, bár az egri egylet jókora előnyben volt, hisz az elsők között, 1860-ban alakult.

²⁶ Mivel a magyar katolikus egyház fogalmába beletartozik a katolikus világegyház Magyarország területén működő minden részegyháza, ezért beleértendők nem csak a latin rítusú egyházmegyék, hanem az itt működő keleti katolikus egyházak is, nevezetesen a görög katolikus egyházkormányzati egységek is. A mai magyar Kolping-mozgalmában Kelet-Magyarországon szintén működnek görög katolikus Kolping-családok.

²⁷ Az említett személyek születési helyei a következők. Csehszlovákia: Fülek, Kassa, Rozsnyó, Losonc, Galánta, Beregszász. Románia: Nagyvárad, Körösbökény, Varsánd, Piskitelep. Szerbia: Magyarcsernye. A születési adatokat lásd bővebben: MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob. 9.

²⁸ Lakcíme: Vay úti menekülttelep 1/4. Lásd bővebben: DOBRÓSSY/a 2007. 216.

²⁹ *Felsőmagyarország* 1933. nov. 19.

igénybe. A Széchenyi Tanoncotthon lakói havi 10 pengőt fizettek a bentlakásért³⁰, melyért cserébe fűtést, világítást, ágyneműmosást és az otthon teljes használatának lehetőségét kapták.

Az egyleti élet fontos részét képezték a közös szentáldozások, lelkigyakorlatok. A vallásos érzés elmélyítésére hagyományos formák szolgáltak, úgymint a kötelező húsvéti gyónás/szentáldozás, lelki gyakorlat. A legényegylet ún. Kolping-programja évente több alkalommal történő szentáldozást jelentett, az éves lelkigyakorlat pedig három napig tartott és *magábaszállás jellemezte az egész egyletet*.³¹ Ezt egészítette ki rendszeresített nagybőjti kultúrestek szervezése is.

4. Legényegyleti kultúrest plakátja. HOM HTD V.75.9.9.

Évenként rendezett az egylet táncos-zenés rendezvényeket, színházi előadásokat. A különböző eseményekről a legényegylet hirdetései által folyamatosan tudósítottak a helyi lapok, melyek a tagságot és a nagyközönséget is tájékoztatták az aktuális előadásokról. Az 1930-as évek második felének talán legjelentősebb legényegyleti programja lett az 1938 novemberében megrendezett Felsőmagyarországi Ifjúsági Nap, ahova az ország különböző vidékeiről sereglettek össze az egyletek csoportjai, élükön az első bécsi döntés értelmében, 1938. november 2-án Magyarországhoz visszacsatolt Kassa városának küldöttségével. Azonban az 1930-as évek vége felé a keresztény-nemzeti eszme túlértékelése a legényegylet szellemiségében is megjelent, a más felfogásokkal szembeni intolerancia volt tapasztalható.³² Más legényegyleteknél is hasonló volt a tendencia, pl. a nagy hagyományokkal bíró Egri Legényegyletnél is tapasztalható volt a negatív felhangokkal párosuló változás.³³

³⁰ RÉVÉSZ 1943. 29.

³¹ RÉVÉSZ 1943. 16.

³² Legjellemzőbb az internacionalizmus elleni határozott fellépés volt.

³³ SZÉCSKÓ 2010. 57.

Az egyesület gazdálkodása

A legényegylet gazdálkodását levéltári források alapján lehet rekonstruálni, melyek rövid időszakra vonatkoznak ugyan, de jól mutatják az egyesület gazdasági mechanizmusát. A Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárának iratai között található legényegyleti pénztárkönyv 1943-tól vezeti az egyesület bevételi és kiadási adatait hónapos bontásban. Mint minden gazdasági adatot rögzítő forrás feltünteti az állandó és eseti pénzmozgásokat és lehetőséget ad az egyesület mindennapjainak rekonstruálására is. Az említett pénztárkönyvet jól kiegészítik a főleg az 1940-es évekre vonatkozó gazdasági iratok, melyek teljesebbé teszik a legényegylet gazdálkodásáról kialakuló képet.

A legényegylet bevételei a rendes és pártoló tagok által befizetett tagdíjakból, a különböző mulatságok bevételeiből, korlátozott engedélyű italmérésből, adományokból és kiadványok forgalmazása után eredő esetleges haszonból tevődtek össze. Az egyesület pénztárkönyvében és levéltári iratanyagában fellelhető adatokból kitűnik, hogy mindezen bevételek általában fedezték kiadásait is. A kiadási oldalon állandó tételként jelentkeztek az ún. rezsiköltségek, a különböző események felmerülő költségei és a Széchenyi Tanoncotthon fenntartásával kapcsolatos tételek.

Bevételek

A bevételi oldalon is elkülöníthetők állandó és eseti pénzmozgások. Állandó bevételi forrásként jelentkezett a tagság által befizetett tagdíj, mely rendes és pártoló tagok esetében különböző összegű volt.³⁴ Folyamatos bevételt jelentett a tanoncotthon lakói által befizetett díj is, melynek összege az otthon lakóinak aktuális számától függött. Az otthon lakói munkaidőn túl is szinte állandó bevételt hoztak az általuk játszott biliárd és kártya, pénz ellenében történő használatával. Rendszeres bevétel-növelő forrás volt a legényegylet tulajdonában álló szőlőbirtok és a Martin-telepi házhelyparcellák bérbeadásából származó jövedelem is.

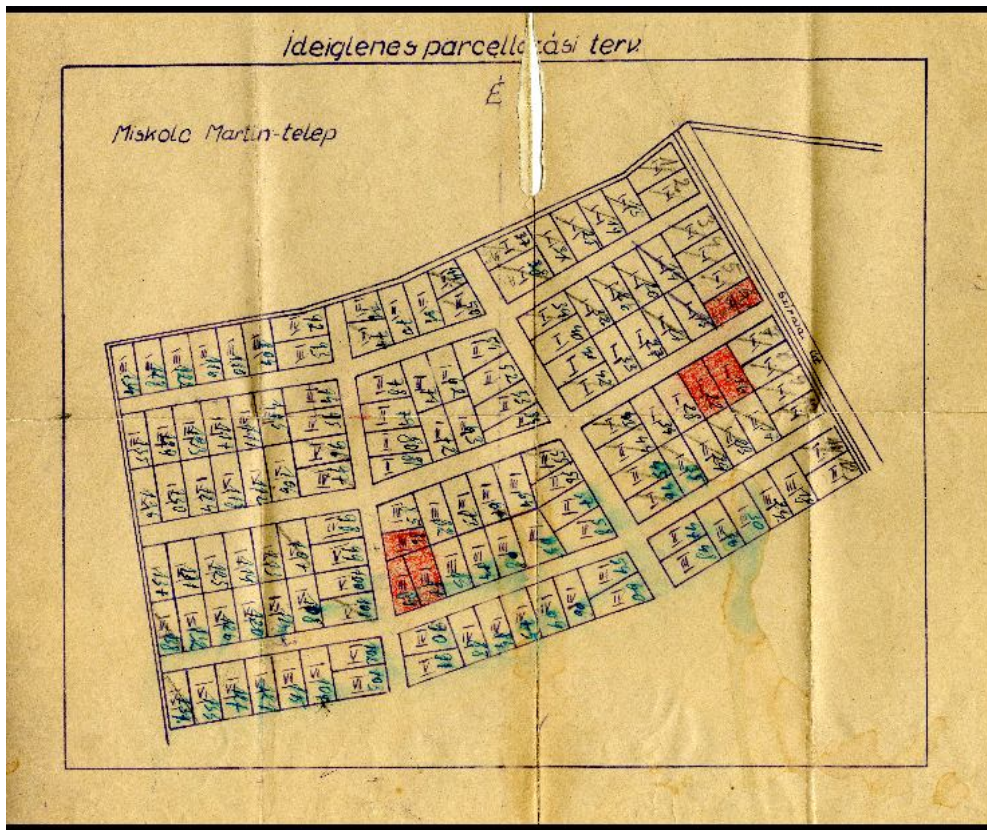
A legényegylet és az általa fenntartott tanoncotthon számára folyamatosan adakozott a város és a megye közönsége. Számos alkalommal járult hozzá a működés költségeihez Miskolc város, Borsod vármegye is. A helyi testületek, szervezetek szintén kivették részüket az eredményes működéshez való feltételek megteremtésében. Több esetben is tett felajánlást a Miskolci Iparkamara, a Miskolci Ipartestület, a Miskolci Baross Szövetség, de számos magánszemély is. Mindezeket egészítette ki az egyesület által szervezett kulturális események és szórakozást biztosító estek bevétele is. Ilyen volt például a legényegylet által 1944 februárjában, a Zenepalotában rendezett zenei és színházi előadás is, melyből 611 pengő folyt be az egyesület kasszájába. Nem utolsósorban meg kell említeni az 1943-ban Révész Béla által szerkesztett, a legényegylet életét bemutató jubileumi évkönyvet, ami szintén szép bevételt hozott.

A Miskolci Katolikus Legényegylet bevételeit a fentebb már említett állandó pénzbeáramlás mellett föld bérbeadásából is tudta növelni. Rendszeresen haszonbérbe adta a Martin-telepi házhelyparcellákból a tulajdonát képező 86., 87., 89. és 111. helyrajzi számú parcellákat.³⁵ A bérlet általában harmados művelésre és szigorúan egy gazdasági évre vonatkozott, melyet mindig meg kellett újítani. Mindezt jól szemlélteti az 1946-os gazdasági évre vonatkozó haszonbérleti szerződés, melyet Nagy Elemérrel kötött a legényegylet. A szerződés kitért arra is, hogy a bérlőt terhelte a föld szántásával, a vetőmag beszerzésével és a terményben fizetett adóval kapcsolatos költségek. Mindezen túl szintén a bérlőt illették a termény betakarításával kapcsolatos feladatok, míg a bérlet kifizetése a betakarításkor volt esedékes. A bevételek növelésére az említett parcellákon kívül még 6., 16. és 22. helyrajzi számú telkek is bérbe adhatóak voltak, valamint a legényegylet által 1942-ben megvásárolt felső-bedegvölgyi szőlőterület is.³⁶

³⁴ Az alapító ülés jegyzőkönyve szerint a rendes tagok havi 30 fillér, míg pártoló tagok évi 4 pengő tagdíjat fizettek. Bővebben: MNL BAZML IV. 1925/b. 35. dob. 8.

³⁵ A legényegylet Martin-telepi birtokainak egy részét 1943-ban a város lakásinségének enyhítése céljából felparcelláztatta, hogy a rászorulóknak hajlékhoz juthassanak.

³⁶ RÉVÉSZ 1943. 39.

5. A legényegylet parcellái a Martin-telepen. MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob./9

Bevételt növelő földtulajdonként jelentkezett az ajándék útján 1944 tavaszán a legényegylet tulajdonába került szirmai, 944. telekkönyvi számú, 1186 négyszögölnyi ingatlan is, melyet Dr. Demel Aladár budapesti lakostól kapott az egylet. E telek kapcsán Révész Béla a legényegylet másodelnöke azzal a kéréssel fordult a Magyar Királyi Pénzügyigazgatósághoz, hogy tekintettel arra, hogy a Katolikus Legényegylet kizárólag szociális és kulturális céllal működő hazafias és vallásos szervezet, az igazgatóság az ajándékozási ügyet illetően illetékkiszabástól tekintszen el. Mindezek ellenére a pénzügyi igazgatóság kiszabta a fizetendő illeték mértékét, mely az állami és városi illeték értékének összeadásával 4.125 pengőt tett ki.

Kiadások

Állandó kiadásként szerepelnek az egylet életéhez elengedhetetlen tételek, mint pl. közüzemi számlák (villany, víz, fűtésre szánt szén és fa beszerzése, lakbér) és a legényegylet által fenntartott tanoncotthon tételei. Ezek között első helyen szerepel az otthon lakói számára a napi ebéd költsége, ami az ott lakók számát is mutatja, miszerint az átlagos létszám 30-32 fő között mozgott. Állandó kiadásként szerepelt a lakók életét, munkaidőn túli időtöltését szolgáló rádiószolgáltatás, folyóiratok előfizetése³⁷, valamint az otthonban folytatott különböző játékok után befizetendő 10 %-os adótételek. Persze az otthon életéhez hozzájárultak a különböző helyreállítási, felújítási munkák is, melyek folyamatos kiadásként jelentkeztek.

Építési munkák díja eseti kiadásként is felmerült. Ilyen volt a Deák Ferenc utcai színház pincéjében 1942 áprilisában elrendelt szükségóvóhely kialakítása, melynél az építőiparos munkák díja, úgymint kőműves, asztalos, villanszerelési és vízvezetéki munkák 1085 pengőt tett ki, melynek 3/5 részét, 651 pengőt az egylet az otthon fenntartójától és tulajdonosától, a Mindszenti Római Katolikus

³⁷ A legényegylet által az 1940-es években folyamatosan járatott lapok a következők voltak: *Magyar Élet*, *Magyar Jövő*, *Nemzeti Újság*, *Katolikus Ösvény*.

Egyházközségtől a rá eső költséghányad kiegészítéséül meg is kapott, a fennmaradó részt pedig saját forrásból egyenlített ki.³⁸

Eseti pénzügyi ráfordítást igényeltek az eszközállomány pótlásakor jelentkező tételek, úgy mint kályha átrakása, tejeskanna vásárlása, de sokszor komikusnak tűnhetnek az olyan kiadási tételek, mint pl. 2 db csavar és anya, vagy 10 db egérfogó.³⁹ Persze itt is megjelennek a munkaidőn túli szórakozás költségei. Ezek között szerepel helyiség bérleti díja, az ott fellépők költségei, de a legényegylet által szervezett moziestek, bálók, színházi előadások tételei is. Ugyanis ezeknél a különböző jogdíjak is jelentettek kiadást, hiszen a Zeneszerzők Szövetkezetének is kellett fizetni általányt, vagy előadott színdarabok után is jelentkezett fizetendő tétel, de a mozielőadások után is kellett jogdíjat fizetni az „Amateur Kino service”-nek. Az egylet költségvetési tételeiben kiadásként jelentkezett a különböző missziós tevékenységek, az adományozások pénzügyi ráfordítása is.

A legényegylet levéltári anyagának átvizsgálása után jól kivehető, hogy gazdálkodása nem volt zökkenőktől mentes. Számos esetben fordult elő, hogy az adott gazdasági év végén hiány lépett fel, és egyes teljesítendő tételek nem kerültek kifizetésre, melyek következtében jogi útra is terelődött néhány ügy. Ezek egyike volt az az eset, melyben a legényegylet 1943 áprilisában egy Lefler Károly felé be nem fizetett lakbér miatt közadóhátralékosként zálogbavétel után letiltó hatályú határozat alá esett. A lakbér törlesztése után a letiltó határozatot Miskolc város adóhivatala 1943 májusában törölte. Vagy például egy másik, szintén 1943-as esetben⁴⁰ a legényegylet 517 pengős hátralékára az adóhivatal fizetési kedvezményt hagyott jóvá, mely alapján az egylet a tartozást a lejárt kamatok mindenkorai kiegyenlítésén felül 1943. augusztus 15. napjától 50 pengős egyenlő havi részletekben fizethette.

A pénztárkönyv adataiból jól leszűrhetők a világháború utáni válság okozta infláció következményei. Mindezek összhangban voltak az egész magyar gazdaságot érintő recesszióval, és ennek következtében a korábbi bevételek főösszegei számértékben jelentős mértékben növekedtek. Míg 1945 márciusában az otthon havi bevétele 942,5 pengőt tett ki, októberben már 2710-et, decemberben pedig már 31.040-t. Az infláció ütemének gyorsulása az új esztendő számsorain igazán szembetűnő, ugyanis az 1946 januári bevétel már 54.000 pengőre rúgott, februárban már 300.000-re, márciusban pedig már 3.340.000-re. Persze az infláció okozta változások a költségvetés minden szegmensében megjelentek⁴¹, olyannyira, hogy 1945 decemberétől a kiadási oldalon új tétel is megjelent, mégpedig a devalvációval kapcsolatos veszteségeknek helyet adva.

Legényegyleti kirándulások

A legényegylet életében felejthetetlen élmények voltak a családi kirándulások. Nyári időszakban szinte minden hónapban rendeztek ilyen programot. Miskolc környéke, a Bükk közelsége tálcán kínálta a terepet az effajta szórakozáshoz, kellemes kikapcsolódást nyújtva számukra a munkás hétköznapok után. A kirándulások, melyek alkalmával a Bükk-hegység szinte minden helyét bejárták, nem csak a helyi egylet tagjai és családtagjai számára voltak elérhetőek, hanem a szélesebb körű nyilvánosság számára is. Egy-egy aktuális kirándulás előtt még a szervezési időszakban folyamatosan újsághirdetések jelentek meg a helyi lapokban, melyekben a cél megnevezésével, a kirándulás dátumával kapcsolatos híreket olvashattak az előfizetők.

Nagyobb szabású programok voltak a több katolikus legényegylet szervezésében megvalósuló ún. egyletközi kirándulások, melyek célja legfőképp az volt, hogy a távoli Kolping-családok tagjai

³⁸ MNL BAZML IV. 1925/b. 9. dob. 9.

³⁹ MNL BAZML IV. 1925/b. 10. dob. 1.

⁴⁰ Az adott ügyről csak adóhivatali végzés van, más forrás vagy utalás sem a pénztárkönyvben, sem más iratban nem található.

⁴¹ Az egylet szőlőbérletből is növelte bevételeit. Az 1944-46-os évben folyamatosan Somogyi Ferenc részére adta bérbe szőlőterületét, melynek bérleti díja kezdetben 400 pengőt tett ki, de az infláció „áldásos” hatásának következtében az összeg 1946 elejére már 350.000 pengőre emelkedett. Az inflációról lásd bővebben: HONVÁRI (szerk.) 1996. 475. Vö.: MNL BAZML 1925/b. 10. dob. 1.

kellemes hangulatban tudjanak egymással ismerkedni.⁴² Mindezekről levéltári forrásra nem bukkanunk a kutatás közben, de a helyi sajtó szinte kivétel nélkül tudósított e rendezvényekről. Az első ilyen nagyobb kirándulás a Miskolci Katolikus Legényegylet életében az 1936-ban lebonyolított gyöngyösi autóbuzosos út volt, majd a következő évben Egerbe látogatott a miskolci legényegylet, melyet a híres történelmi város közönsége és az ott működő, már nagy hagyományokkal bíró helyi egyesület fogadott. 1939-ben Jászó és Kassa voltak az úticél, majd 1943-ban a mezőkövesdi Jézus Szíve búcsún való részvétel alkalmával köszöntötték a miskolciak a fennállásának 50. évfordulóját ünneplő helyi egyesületet.

A miskolci legényegylet is fogadott vendégeket. A már említett Gyöngyös, Kassa, Eger testvéregyesületei számos alkalommal választották a Bükk festői lankái nyújtotta kirándulásokat úticélként, amikor Miskolc városa nagy szeretettel fogadta őket. Ezek közül a helyi sajtó legnagyobb terjedelemben a már visszacsatolt Kassáról⁴³ érkező legényegyleti küldöttség miskolci tartózkodásáról számolt be, mégpedig olyan hasonlatot használva, hogy a kassai egyesület iránt érzett szeretet hasonlatos az anya által elvesztett gyermeke megtalálása okozta örömhöz.⁴⁴

Maróczy Géza Sakkszaksztály

Már az alapítás évében, 1933-ban elkezdte működését a legényegylet sakkszaksztálya. Eleinte egy-két tag kezdett el játszani az egyesület otthonában, majd egyre többen csatlakoztak hozzájuk. Vezetésüket Nagy Emil híres miskolci sakkozó vette kézbe, aki házi bajnokságokat szervezett számukra.⁴⁵ 1936-ban hivatalosan is sakkör alakult az egyesület keretein belül, és a sakkszaksztály hivatalosan is belépett a Magyar Sakkszövetségbe, majd felvette a híres nagymester, Maróczy Géza nevét. A róla vándorszerlegért kiírt bajnokságot a Magyar Sakkszövetség Északi Kerülete 1940-ben, a hivatalos, északmagyarországi első osztályú bajnokság keretei közé iktatott be.

A versenyek az 1940-es években is folytak, és az első évben a legényegylet sakkcsapata nyerte meg. A vándorszerleg annak kerülhetett végleges tulajdonába, aki egymás után háromszor, vagy megszakításokkal ötször elnyerte azt. A kupáért az 1940-es években 19 egyesület versengett. Megtalálhatóak voltak köztük Miskolc, Diósgyőr, Vasgyár, Pereces, Ózd, Salgótarján és Kassa csapatai. A legényegylet sakkszaksztályának létszáma 1942-re olyan mértékben megszorodott, hogy a csapatversenyekre három csapatot is ki tudott állítani.⁴⁶ Egy csapat az első, míg két csapat a második osztályban folytatta küzdelmeit. Az egyesület tehetséges versenyzője, Dollák István nyerte a 1942-43. évi Miskolc bajnokságot, melyen 46 versenyző indult. A szintén akkor megrendezett „Miskolc város vilámversenyt” a szintén legényegyleti tag, Borbély Zoltán nyerte meg.

Felozlatás

A II. világháború végét követően nagy buzgalommal indultak újra Magyarországon a különböző katolikus ifjúsági mozgalmak. Szinte rögtön a felszabadulás után megindult a Katolikus Iparos- és Munkásifjak Országok Egyesületének munkája, országszerte ismét megnyíltak az egyházközségi kezelésben lévő tanoncotthonok, és a legényegyletek a társadalmi és hitbuzgalmi mozgalmak összefogására hivatott Actio Catholica égisze alatt kezdték meg újra működésüket.⁴⁷ Így tett a Miskolci Katolikus Legényegylet is, újraindultak programjaik, pénztárkönyvük lapjaira új tételek kerültek bevezetésre, de az élet szinte minden területén érezhető változások jelezték, hogy ez már egy másfajta korszak, hisz működésüket csak a minden más egyesületre vonatkozó korlátozások mellett folytathatták.

⁴² RÉVÉSZ 1943. 25.

⁴³ Az első bécsi döntés értelmében 1938. november 2-án Magyarország a trianoni békeszerződéssel elvett területeiből visszakapott mintegy 12 ezer km²-t, az akkor már autonóm Szlovákia déli és Kárpátalja délnyugati sávját a magyar határ mentén, Érsekújvárral, Kassával, Ungvárral Beregszászal és Munkácsal.

⁴⁴ *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* 1942. nov. 16.

⁴⁵ RÉVÉSZ 1943. 31.

⁴⁶ RÉVÉSZ 1943. 32.

⁴⁷ GERGELY 1985. 32.

Magyarország még romokban hevert a második világháború pusztításai után, amikor az egyházat az elsők között érte a kommunisták támadása az 1945. március 7-ei földreform formájában.⁴⁸ A következő év július 4-én Rajk László belügyminiszter feloszlatta a Magyar Cserkészszövetséget, majd ugyanezen hó 18-a és 27-e között megszüntették a KALOT hatszázharmincegy, a KALÁSZ ötszázhetvenhat és a Katolikus Legényegyletek százharminchat helyi csoportját, valamint százhetven egyéb helyi katolikus szervezetet. 1946 augusztusáig körülbelül ezeröttszáz katolikus egyesületet tiltottak be, 1947 elejére pedig számuk elérte a négyezret.⁴⁹

Az 1946. évi. VI. tv. szerint 1946. június 25-től az egyesületek, vagy bármely más megjelölésű szervezett személyegyesületek tekintet nélkül tárgyukra és alapszabályszerű céljukra a belügyminiszter főfelügyeleti hatáskörébe tartoztak és hatályba lépésével minden ellentétes jogszabály hatályát veszítette.⁵⁰

Ellenőrzésük nem véletlen, hisz a katolikus társadalmi mozgalmak akadályozhatták a baloldali pártok tömegbázisának kiszélesítését, elsősorban a falvakban és az ifjúság egyes rétegeiben.⁵¹ Éppen ezért a kormányzat részéről adminisztratív intézkedésekre is sor került. Az egyesületek felszámolása is a hatalmi harc része volt, ugyanis ezek nemcsak az egyház támogatói voltak, hanem társadalmi és szervezeti bázisát jelenthették volna egy új katolikus pártnak.

A felosztatás sorsára jutott a Miskolci Katolikus Legényegylet is. Kutatásunk során a megyei levéltár iratai között rátaláltunk 26 db felosztatott vallási alapú társadalmi egyesület, 16 db törölt vagy felosztatott egyházi működéshez köthető egyesület, 20 db törölt vagy önmagát önként felosztatott egyházi énekkar, 29 db felosztatott társadalmi egyesület és 35 db felosztatott ifjúsági, cserkész és egyházi egyesület iktatólapjára.⁵²

Ezek között 26. sorszámmal szerepel a Miskolci Katolikus Legényegylet, amelyet a belügyminiszter 1946-ban kelt 256.540/1946. IV.14. B.M. számú rendelete oszlatott fel. Az egyesületek helyzete 1947-ig sem tisztázódott teljesen, amit az is jól bizonyít, hogy 1947 januárjában újabb belügyminiszteri rendelet kelt, mely szerint záros határidőn belül Miskolc városának jelentést kellett tenni a területén működő egyesületekről a szükséges egyesületi adatokkal kiegészítve. Mindez elhúzódott egészen 1951-ig, amikor az utolsó adatszolgáltató lapok készültek a város felosztatott, átalakított, egyesített és újonnan alakult egyesületeiről.

A legényegylet vagyontárgyainak felkutatása tárgyának érdekében készült rendelet 1946. július 30-án kelt és 16358/Ki 946. számon került a tulajdon felkutatását végző szervhez, az államrendőrséghez. A fellelt ingó és ingatlan vagyont szinte minden esetben zár alá is vették, mely 1946. október 2-án történt volna meg. A Katolikus Legényegylet esetében mindezt a kirendelt hatósági biztos mellőzte, ugyanis az eylet vagyontárgyai ekkor már közérdekű intézmény használatában voltak. A felmérésről készült jegyzőkönyv így került felterjesztésre a Belügyminisztériumba 1946. október 12-én, sorszáma pedig 21681/1946 volt.

A nyilvántartó lapok rovataiban külön részt kapott az egyesületek vagyontárgyainak aktuális tárolási helye is. A legényegyletre vonatkozóan ez a következőket tartalmazta: a Deák Ferenc utcai ház és udvar 2/5 része,⁵³ egy nyírjesi, Szirmához tartozó szántó, házhely; a Széchenyi Tanoncotthon használatában egyesületi helyiség és ingóságok valamint a városi főpénztárban iratok és pénztárkönyv.⁵⁴

⁴⁸ Az egyház földbirtokainak 90%-át államosították.

⁴⁹ GERGELY 1989. 117.

⁵⁰ MNL BAZML XXIII. 107/a. 8. dob.

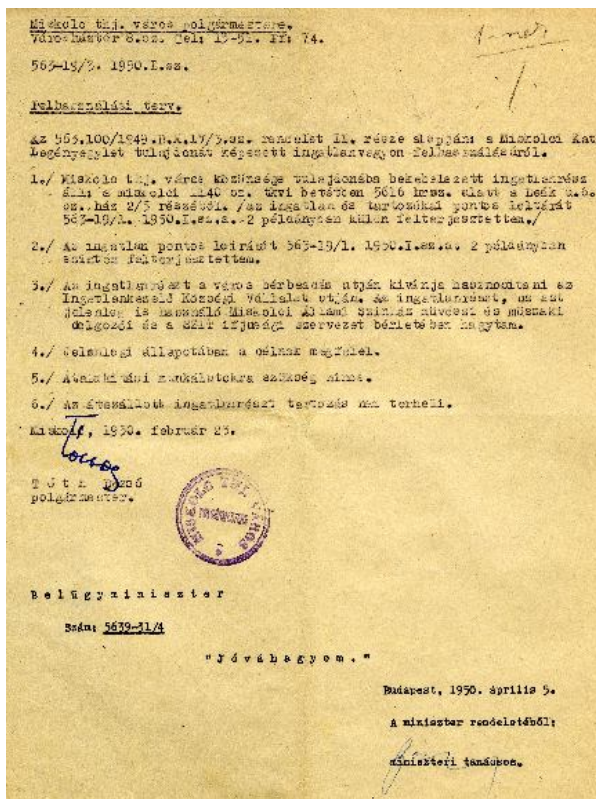
⁵¹ GERGELY 1989. 117.

⁵² MNL BAZML XXIII. 107/b. 8. dob.

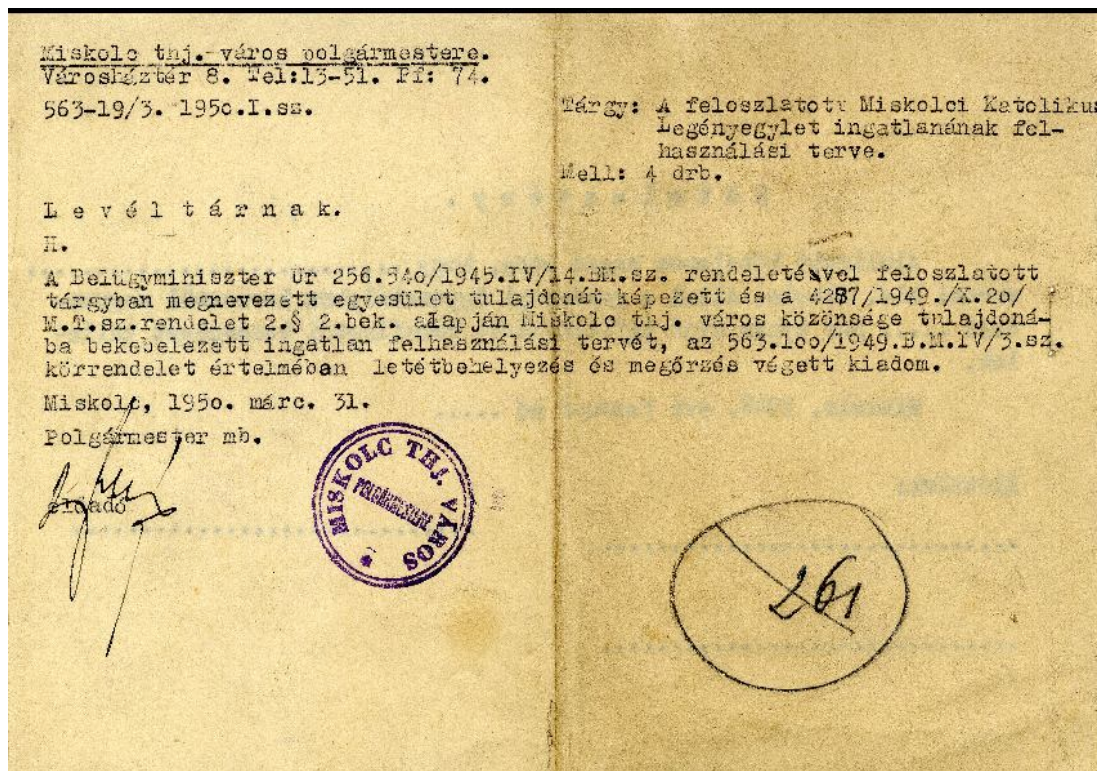
⁵³ Az ingatlan 3/5 részének tulajdonjoga a Mindszent Alsóvárosi Római Katolikus Plébániáé volt.

⁵⁴ A Miskolci Katolikus Legényegylet iktatólapjainak átvizsgálása közben számos párhuzamra bukkantunk a Miskolci Katolikus Körrel kapcsolatban. A város és környékének katolikus társadalmát egy társas életbe egyesíteni s a katolikus vallás erkölcsi és szellemi életét élénkíteni, a közművelődést ily értelemben fejleszteni, s ezáltal a társadalmi összetartozás érzetét felkelteni hivatott egyesület 1935 márciusában alakult, munkáját alapszabálya szerint minden pártpolitika kizárásával végezte. Vezetői számos esetben a legényegyletnek is vezető tagjai voltak, székháza szintén a Deák Ferenc utca 6. szám alatt volt bejegyezve, ingó és ingatlan vagyonát szintén a színház dolgozói használták a felszámolás után.

A zár alá helyezés azért nem történt meg, mert ekkor már a helyiségeket és az ingó vagyont a színház dolgozói használták.⁵⁵ Az ingatlanvagyon helyzetének végleges rendezésére 1950-ben került sor, amikor is rendeleti úton a Deák Ferenc utcai ingatlan Miskolc város közönségének tulajdonába került.

9–10. A legényegylet ingatlanainak felhasználási terve a felosztás után (MNL BAZML. IV. 1925/b. 9. dob./9.)

⁵⁵ Az ingatlanrészt városi tulajdonba kerülése után az Ingatlankezelő Községi Vállalat útján hasznosították. Először a miskolci Állami Színház művészei, dolgozói és a SZIT ifjúsági szervezete bérelték 1946-tól, amit 1950-ben véglegesítettek.

Az egyesület elleni „támadás” azonban nemcsak a szervezeti, tulajdonjogi kereteket érintette, hanem egyéni sorsokat is megbélyegzett. Folyamatosak voltak a legényegylet elleni nyílt támadások a helyi lapokban, melyek „*fasiszta uszítóként*” jellemezték annak tagjait. Ennek részeként 1947. február 16-án letartóztatták Révész Béla katolikus papot, aki a legényegylet vezetőjeként 1943-ban jubileumi évkönyvet írt az egyesületről. A helyi sajtó 1947-es tudósítása szerint⁵⁶ az évkönyvben „*faji gyűlöletre, a háború tovább folytatására és a Szovjetunió ellen uszított.*” Még az év májusában a miskolci népbíróság dr. Révész Béla római katolikus lelkész, miskolci lakos népellenes bűnügyében a hitoktatót izgatás bűntette miatt 6 hónapi börtönbüntetésre ítélte.

Kolping-egyesületek a rendszerváltás után

Magyarországon az 1989-90-es politikai változások nyomán a társadalom és a gazdaság mélyreható átalakulásba kezdett. A legényegyletek, a kolpingi eszme iránt elkötelezett személyek áldásos munkájának következtében újraalakultak az egyesületek, családok. Az ismételt megalakulást a rendszerváltás hajnalán napvilágot látott egyesületekről szóló 1989. évi II. tv. tette lehetővé.

Az újraindult Kolping-mozgalom egyik legfontosabb feladata, hogy tagjaival egyre mélyebben megismertesse a keresztény értékeket, és ezáltal tettekre serkentse őket. Ebben alapvető útmutatás Adolf Kolping életpéldája és műve, valamint a katolikus társadalmi tanítás. Fontos, hogy egyesületen belül az egyes tagok igazi közösséget és az otthon védettségét tapasztalják meg. Kolping családban megélhetik és kibontakoztathatják kereszténységüket azáltal, hogy a tagok egymással szolidáris közösséget alkotnak, életproblémáik megoldásában egymás segítségére lehetnek. A Kolping-családok nyitottak mindazok felé, akik hitük szerint kívánnak élni, s e hitből indítva részt kívánnak vállalni az időszzerű társadalmi problémák megoldásában, a jövő alakításában.

A Magyar Kolping Szövetség jelenleg 4 körzetre oszlik. Keleti körzete 3 egyházmegye – az Egri, a Debrecen-Nyíregyházi és a Szeged-Csanádi egyházmegye – területét öleli fel. Az egyes Kolping családok önálló jogi személyek, programjaikat saját maguk szervezik, önállóan gazdálkodnak. A Keleti Körzetben a Kolping-tagok száma 370 fő. Jellegzetessége a területnek, hogy a római katolikus plébániákon kívül görög katolikus parókiákon is működnek Kolping családok. A körzet munkájának, a körzeti rendezvényeknek az országos programokkal való összehangolását a körzeti titkár végzi.

Miskolcon a Diósgyőri Kolping Család Egyesület, a Kolping Egyesület alakult meg elsőként 1991. január 29-én, melyet 1992-ben követett a Miskolc Mindszenti Kolping Család megalakulása. Jelenleg négy Kolping család működik a városban, a fent említett kettőn kívül tevékenykedik még a Selyemréti Kolping Család Egyesület, valamint a Szent Anna Kolping Család.

A Kolping-mozgalom fő irányának megfelelően az egyes Kolping családok is tagjaikat jó keresztényeknek, jó családapáknak és családayáknak, hivatásukat becsületesen végző embereknek és hazájukat szerető polgároknak szeretnék nevelni. E képzések formái: a tanfolyamok, előadások, kötetlen beszélgetések, a prézesek⁵⁷ lelki irányítása, a kirándulások és zárandoklatok, a családos üdülések, az egyházi és állami ünnepeken való közös és nyilvános részvétel. A körzeti rendezvények – Kolping napok, lelkinapok, közös zárandoklatok – a körzet Kolping családjainak összetartozását erősítik.

⁵⁶ *Felvidéki Népszava* 1947. febr. 16.

⁵⁷ A Kolping-családok lelki vezetői

FORRÁSOK, GYŰJTEMÉNYEK

HOM = Herman Ottó Múzeum, Miskolc

HTD = Történeti Dokumentáció

MNL BAZML = Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc–Alsószolca
IV. 1925/b = Miskolc Város Levéltárában elhelyezett letétek (örzemények) gyűjteménye Egyesü-
sületi iratok gyűjteménye

XXIII. 107/a = Miskolc Mj. Város Tanácsa VB Igazgatási Osztályának iratai. Általános iratok

BIBLIOGRÁFIA

DOBROSSY 2007a

DOBROSSY István: A város területi határának változása, Nagy-Miskolc kialakítása. In: *Miskolc története V/1–2. (1918–1949-ig)*. Szerk.: DOBROSSY István. BAZML–HOM, Miskolc, 2007. 1. 211–219.

DOBROSSY 2007/b

DOBROSSY István: Egyesületek, civil szerveződések. In: *Miskolc története V/1–2. 1918–1949-ig*. Szerk.: DOBROSSY István. BAZML–HOM, Miskolc. 2. 113–152.

GERGELY 1985

GERGELY Jenő: *A katolikus egyház története Magyarországon 1944–1971*. Kossuth, Budapest, 1985

GERGELY 1989

GERGELY Jenő: *Katolikus egyház, magyar társadalom 1890–1986. Prohászktól Lékaig*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989

HONVÁRI (szerk.) 1996

HONVÁRI János (szerk.): *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1996

PÖLÖSKEI–GERGELY–IZSÁK (szerk.) 1997

PÖLÖSKEI Béla–GERGELY Jenő–IZSÁK Lajos (szerk.): *20. századi magyar történelem 1900–1994*. Korona, Budapest, 1997

RÉVÉSZ 1943

RÉVÉSZ Béla: *A Miskolci Katolikus Legényegylet emlékkönyve. Az első 10 év története és hasznos tudnivalók iparosok és kereskedők számára*. Miskolc, 1943

RUSCHEK 1997

RUSCHEK Antal: *Katolikus Legényegylet Magyar földön*. Athenaeum, Budapest, 1887

SZECSKÓ 2010

SZECSKÓ Károly: *Az Egri Kolping Család. Katolikus Legényegylet története (1860–2010)*. Egri Kolping Család–Katolikus Legényegylet, Eger, 2010